

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Why things end: studies on the disappearance of the Amphora Phenomenon

IJzendoorn, M.W. van

Citation

IJzendoorn, M. W. van. (2025). Why things end: studies on the disappearance of the Amphora Phenomenon. *Tijdschrift Voor Mediterrane Archeologie*, 72(36), 44. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/4285522>

Version: Publisher's Version

License: [Creative Commons CC BY 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4285522>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Why things end: studies on the disappearance of the Amphora Phenomenon

Promotieonderzoek (NWO, Universiteit Leiden), Mink W. van IJzendoorn

'uitsterfprocessen' van amforen diachronisch scherp te reconstrueren.

Naast nieuwe data verschaft dit onderzoek ook inzicht in productiecentra, handelsnetwerken waarbinnen deze amforen fungeerden, hun gebruiksfuncties en tijds-

spanne(n) van hun verdwijning(en).

Zo doende omsluit dit project voornamelijk het verdwijnen van late amforen. Het belicht daarbij het einde van een zeer oude contactinteractie. Welke opkomende objecten en technieken (o.a. houten vaten) hen vervangen wordt nadrukkelijk beschouwd als een secundair onderzoeksprobleem. Archeologisch onderzoek richt zich doorgaans op de opkomst en impact van 'het eerste'. 'Het laatste' krijgt weinig aandacht als op zichzelfstaand onderwerp. Veranderingen vinden echter nooit in een vacuum plaats. Elke samenleving is reeds door-drongen van diepgewortelde tradities en vertrouwde technologieën. Deze worden uitgedaagd en mogelijk tenietgedaan door vernieuwingen – iets disruptiefs dat weersland kan oproepen. Innovatie betekent derhalve niet alleen vooruitgang of 'verankering' van het nieuwe, maar ook *creative destruction* – oftewel de teloorgang van het oude. Waarom gemeenschappen soms lang vasthouden aan eeuwenoude gewoonten (zoals amforengebruik) en waarom ze daar uiteindelijk mee ophouden en welke repercutaties dit heeft, vormt een onderbelicht vraagstuk. Dit onderzoek draagt dus niet alleen bij aan amforenstudies, maar bestrijkt ook bredere thema's omtrent innovatie en (dis)continuïteit met de prangende vraag waarom dingen eindigen.

Autorsomschrijving

Mink W. van IJzendoorn (m.w.van.ijzendoorn@arch.leidenuniv.nl) is promovendus aan de Faculteit der Archeologie (UL). Dit onderzoek wordt gesubsidieerd vanuit het 'PhDs in the Humanities Programme' van NWO. Zijn promotieonderzoek wordt begeleid door prof. dr. M.J. Versluis en prof. dr. P. ter Keurs, in samenwerking met dr. D. Braekmans en het Laboratory for Artefact Studies (UL).

Eindnoten

- 1 Bevan, A. 2014, "Mediterranean containerization", *Current Anthropology*, vol. 55, no. 4, pp. 387-418; Hodder, I. 2018, *Where are we heading?*, Templeton, Londen.
- 2 Bauer, M. 2017, "Resistance as a latent factor of innovation" in *Critical studies of innovation*, (red.) B. Godin, pp. 159-181.

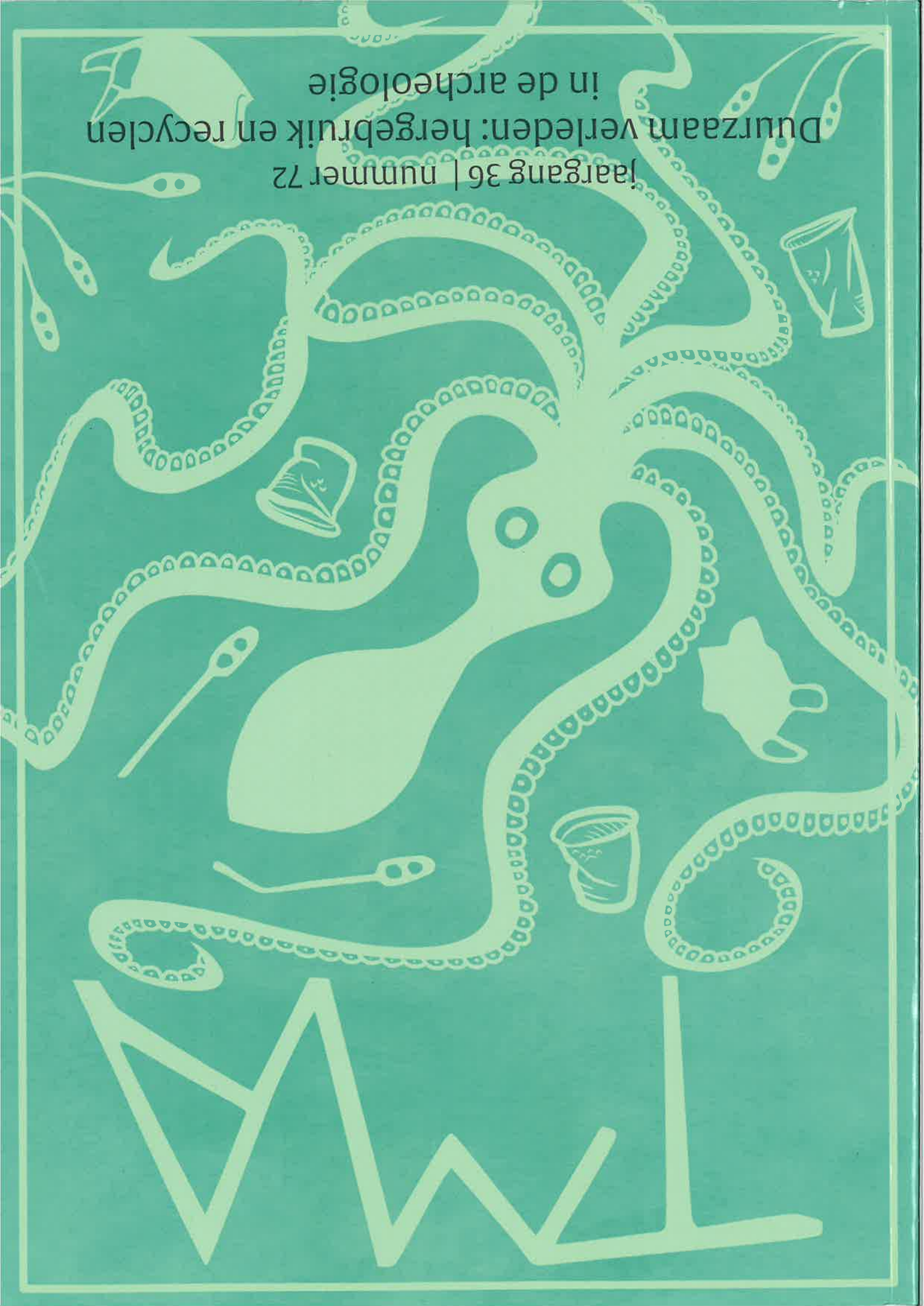
Gedurende de Oudheid waren amforen belangrijk voor maritiem langetijdstransport. Milennia lang spelen deze kruiken een cruciale rol in het produceren, uitwisselen en consumeren van gewilde maar vergankelijke goederen (o.a. wijn en olië). Waarom verdween deze effectieve, langdurige en wijdverbreide contactinteractie? Amforen studies kennen een rijke onderzoeksgeschiedenis. Desalniettemin is er onduidelijkheid omtrent het einde van het amforenfenomeen. Dit promotieonderzoek richt zich daarom op het verdwijnen van transportamforen en onderzoekt de achterliggende oorzaken en maatschappelijke implicaties ervan.

Studies naar late (laatmiddeleeuwse tot vroegmoderne) amforen bieden verrassende inzichten. Amforengebruik heeft een langere geschiedenis dan vaak wordt verondersteld. Zo kenden Iberische amforenproducties tussen de 15de en 18de eeuw een opmerkelijke bloeiperiode, gekenmerkt door een mondiale afzet. Via koloniale zeeontes werden deze nazaten van de antieke amfora de hele wereld over verscheept.

Dit project staat een 'objectgeoriënteerde' aanpak voor. Deze relationele benadering stelt dat niet mensen, maar *entanglements* tussen mensen en voorwerpen centraal moeten staan in archeologie. De nadruk ligt in het project op de afnemende meerwaarde van amforen voor hun laatste makers en gebruikers, met de vraag hoe late amforengeneraties eruit zagen en wat hun functies waren. Dit comparatieve onderzoek vergelijkt late amforen uit twee gebieden: het Iberisch schiereiland en het Egeïsche Zeegebied, tezamen met hun overzeese contactgebieden, respectievelijk de Lage Landen en het Zwarte Zeegebied. De oorsprong van enkele late amforenproducties is nooit vastgesteld – iets waar dit onderzoek verandering in poogt te brengen. Natuurwetenschappelijke technieken worden gehanteerd om de geografische herkomst van deze amforen te bepalen en uitwisselingssystemen waarin ze circuleerden te onderzoeken. Ook worden residu-analyses uitgevoerd, die verrassende resultaten kunnen opleveren over hetgeen dat vervoerd werd.

Verder worden kennisstaten betreffende de chronologieën van late amforentypen onderzocht. Byzantium is hierin illustratief. 12de-/13de-eeuwse amforen zijn nog talrijk in Constantinopel, maar tegen de 14de/15de eeuw zijn ze nagenoeg verdwenen. Deze abrupte omslag is tot op heden niet verklaard noch goed in kaart gebracht. *Optimal-linear-estimation-modeller*ing maakt het mogelijk

Jaargang 36 | nummer 72
Duurzaam verleden: hergebruik en recycelen
in de archeologie

W